



Πολιτισμός II

Θεματική Ενότητα 4:
Το Ολοκαύτωμα και η μνήμη του

Επικ. καθηγητές Ελένη Γεωργοπούλου και Γιάννης Πάγκαλος

Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας



Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.





Το Ολοκαύτωμα και η μνήμη του

Δεδομένα και διαστάσεις ενός εγκλήματος

Θεματική Ενότητα 4



Περιεχόμενα ενότητας

1. Το Ολοκαύτωμα

- i. Αφαίρεση των δικαιωμάτων και αρπαγή της περιουσίας από τον εβραϊκό πληθυσμό...
- ii. ... έως τη γενοκτονία ενός λαού
- iii. Η βιομηχανία εξόντωσης

2. Η μνήμη του Ολοκαυτώματος

- i. Ορισμός «Ολοκαύτωμα»
- ii. Διαχείριση του παρελθόντος στη Γερμανία
νομικό , πολιτικό, ιστορικό και ψυχαναλυτικό επίπεδο
- iii. Μορφές της μνήμης



Σκοποί ενότητας

Στόχοι του τρίωρου σεμιναρίου είναι:

- a) Η παροχή δεδομένων και στοιχείων για το θέμα «Ολοκαύτωμα»
- b) Παρουσίαση των διαστάσεων της μνήμης αυτής της γενοκτονίας, καθώς και των κυριότερων σταθμών αυτής της μνήμης, όπως και των φάσεων που αυτή διήλθε κατά τις δεκαετίες που ακολούθησαν το Ολοκαύτωμα.





Μέρος I *Το Ολοκαύτωμα*

**i. Αφαίρεση των δικαιωμάτων και
αρπαγή της περιουσίας από τον
εβραϊκό πληθυσμό...**

Αφαίρεση δικαιωμάτων και αρπαγή περιουσίας

Συστηματική αφαίρεση των δικαιωμάτων και αρπαγή της
περιουσίας από τον εβραϊκό πληθυσμό έως τη γενοκτονία
ενός λαού

Αλλά και άλλες ομάδες θυμάτων:

- Σίντι, Ρομά, Jenisch και άλλες ομάδες που χαρακτηρίζονται ως αθίγγανοι
- ανάπηροι
- μάρτυρες του Ιεχωβά
- ομοφυλόφιλοι
- σλαβικές εθνικές ομάδες



Φυλετική υγιεινή



1923
«Βασικές αρχές της
ανθρώπινης
κληρονομικότητας και
φυλετικής υγιεινής»

Eugen Fischer, Erwin Bauer, Fritz Lenz

<http://www.ghwk.de/2006-neu/225.jpg>



Μποϋκοτάζ εναντίον των Εβραίων

- 1 Απριλίου 1933: **Μποϋκοτάζ εναντίον των Εβραίων** (οργανωμένο από τον Γκαίμπελς)
 - «Επιχείρηση μποϋκοτάζ» των εθνικοσοσιαλιστικών οργανώσεων εναντίον όλων των Εβραίων καταστηματαρχών
 - Εναντίον Εβραίων γιατρών και δικηγόρων
 - Εναντίον της παρουσίας Εβραίων μαθητών και φοιτητών σε σχολεία και πανεπιστήμια
 - Μπροστά από όλα τα καταστήματα με Εβραίους ιδιοκτήτες τοποθετούνται φρουροί της SA.



Μποϋκοτάζ εναντίον των Εβραίων 2

- 7.04.1933: Νόμοι για την «αποκατάσταση του δημοσιοϋπαλληλικού επαγγέλματος» (απόλυση μη-αρείων δημοσίων υπαλλήλων)
- 22.04.1933
Απαγόρευση αδειοδότησης Εβραίων γιατρών
- 22.09.1933
Αποκλεισμός των Εβραίων από επαγγέλματα σχετιζόμενα με τον πολιτισμό
- 10.09.1935
«Φυλετικός διαχωρισμός» στα σχολεία



«Γερμανικά φύλα»



«Γερμανικά φύλα»

Γερμανία, περ. 1935

Έγχρωμο όφσεντ, 95,5 x 75,2 cm

© Deutsches Historisches Museum, Berlin

Inv. Nr.: Do2 93/437

Για τον καθορισμό της «φυλής» ενός ατόμου λαμβανόταν υπ' όψη το χρώμα των μαλλιών, των ματιών και της επιδερμίδας σύμφωνα με κριτήρια «φυλετικής υγιεινής». Οι αρχές της «φυλετικής επιστήμης» διδάσκονταν στα σχολεία μέσω εποπτικών πινάκων.

<https://www.dhm.de/fileadmin/medien/lemo/images/d2930437.jpg>



Νόμοι της Νυρεμβέργης

- 15 Σεπτεμβρίου 1935: νόμοι «περί του δικαιώματος πολίτη του Ράιχ» ή «Νόμοι της Νυρεμβέργης»
- Πολιτικά δικαιώματα και απόδοση αξιωμάτων μόνο με πιστοποιητικό «Αρείας καταγωγής» (στους Εβραίους δεν αναγνωριζόταν το δικαίωμα του πολίτη)
- «Νόμος προστασίας του αίματος»: απαγόρευση μικτών γάμων («φυλετική ντροπή»)
- Απαγορεύεται οι Εβραίοι να απασχολούν άρειο υπηρετικό προσωπικό κάτω των 45 ετών



Εβραϊκοί νόμοι

- 26.01.1937

Δημόσιοι υπάλληλοι με Εβραίο σύζυγο απολύονται

- 27.09.1938

Απαγόρευση του δικηγορικού επαγγέλματος για Εβραίους

- 05.10.1938

Σε όλα τα διαβατήρια των Γερμανών Εβραίων τοποθετείται σφραγίδα μ' ένα μεγάλο κόκκινο "J",,



Αφίσα εναντίον της φυλετικής μίξης

Αντισημιτική αφίσα του 1920, αναρτημένης στους τοίχους του κοινοβουλίου στο Βερολίνο πριν από τις εκλογές. Απεικονίζεται μια άρεια γυναίκα κι ένας «τυπικός» Εβραίος.

Οι Εβραίοι κατηγορούνται ως υπαίτιοι για πολλά από τα προβλήματα της Γερμανίας.

© 2011 Yad Vashem The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority.

http://www.theholocaustexplained.org/public/cms/70/92/103/297/qYIZwh_web.jpg

g



Νύχτα πογκρόμ

- 9./10. Νοεμβρίου 1938: **Νύχτα πογκρόμ** (Νύχτα των Κρυστάλλων) ή **Πογκρόμ εναντίον των Εβραίων**
 - Πάνω από 26.000 Εβραίοι συλλαμβάνονται και μεταφέρονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης
 - Υποχρεούνται να καταβάλουν χρηματική ποινή στο Γερμανικό Ράιχ
 - Εβραϊκά καταστήματα σε «χέρια» αρείων
 - Διατάξεις που απομακρύνουν τους Εβραίους από την οικονομική ζωή, αλλά και από τους θεσμούς της επιστήμης και του πολιτισμού



«Νύχτα των Κρυστάλλων»

Μαγδεμβούργο-
κατεστραμμένο
εβραϊκό κατάστημα
(μετά τη «Νύχτα των
Κρυστάλλων» στις
9.11.1938)

Νοέμβριος 1938
Friedrich, H.

CC-BY-SA 3.0

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Bundesarchiv_Bild_146-1970-083-44%2C_Magdeburg%2C_zerst%C3%B6rtes_j%C3%BCdisches_Gesch%C3%A4ft.jpg



Bundesarchiv, Bild 146-1970-083-44
Foto: Friedrich, H. | November 1938



Διατάξεις για την «προστασία της γερμανικής φυλής»

- Σύμφωνα με αυτές οι Εβραίοι από την 1. Ιανουαρίου 1939 δεν μπορεί να είναι πλέον ιδιοκτήτες καταστημάτων, εργαστηρίων και επιχειρήσεων. Κατ' αυτόν τον τρόπο αναγκάζονται να πουλήσουν τις περιουσίες τους κάτω από την αξία τους («αρειοποιήσεις»)
- 03.12.1938
- Οι Εβραίοι απαγορεύεται να κατέχουν και να οδηγούν Ι.Χ. αυτοκίνητα και δίκυκλα



Απαγόρευση των Εβραίων

- 06.12.1938 «Απαγόρευση των Εβραίων» στο Βερολίνο
 - Αποκλείεται η πρόσβαση των Εβραίων σε μια σειρά δρόμων, πλατειών, εγκαταστάσεων και κτηρίων (ανάμεσά τους και αυτών που σχετίζονται με τον πολιτισμό)
- 30.04.1939 Απώλεια για τους Εβραίους της νομικής προστασίας ενοικίου
 - Πολλά σπίτια Εβραίων απαλλοτριώνονται. Εγκαθιδρύονται «Εβραϊκά σπίτια» και εβραϊκές οικιστικές περιοχές.
- .





Μέρος I *Το Ολοκαύτωμα*

ii. ... έως τη γενοκτονία ενός λαού

Εξόντωση

- **30.01.1939**

Ο Χίτλερ σε μια ομιλία του στο Ράιχσταγκ απειλεί με την «εξόντωση της εβραϊκής φυλής στην Ευρώπη»



Γκέτο

- Εγκαθίδρυση πολυάριθμων Γκέτο, στα οποία στοιβάχτηκε ο εβραϊκός πληθυσμός
- 08.02.1940 **Γκέτο στο Lodz**
- 16.10.1940 **Γκέτο της Βαρσοβίας**
 - Το μεγαλύτερο εβραϊκό Γκέτο στην Πολωνία
 - <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005069>
- Γενικές πληροφορίες για το θέμα «εβραϊκά γκέτο»:
<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005059>



Εβραϊκό Άστρο

- 01.09.1941
- Στο Γερμανικό Ράιχ εισάγεται το «εβραϊκό άστρο», το οποίο υποχρεούνται να φέρουν όλοι οι Εβραίοι από έξι ετών και άνω
- **Φωτό: Ολλανδία, γυναίκα με εβραϊκό άστρο** [Καταδίωξη των Εβραίων- Συλλήψεις στο Άμστερνταμ στις 20 Ιουνίου 1943.]
- ADN-ZB II. Weltkrieg 1939-45
- Bundesarchiv, Bild 183-R99538 / CC-BY-SA 3.0
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/3e/Bundesarchiv_Bild_183-R99538%2C_Niederlande%2C_Frau_mit_Judenstern.jpg/418px-Bundesarchiv_Bild_183-R99538%2C_Niederlande%2C_Frau_mit_Judenstern.jpg



Εβραϊκό Άστρο 2

- Γηραιός άνδρας με εβραϊκό άστρο (26.9.1941)
- Bundesarchiv, Bild 183-L20273 / CC-BY-SA 3.0
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/Bundesarchiv_Bild_183-L20273%2C_%C3%84lterer_Mann_mit_Judenstern.jpg



Bundesarchiv, Bild 183-L20273
Foto: o.Äng. | September 1941

Δολοφονική επιχείρηση στο Κίεβο

- 30.09.1941

Δολοφονική επιχείρηση τεράστιας κλίμακας στο Κίεβο

Ως υποτιθέμενα «αντίποινα για εμπρησμό» οι Γερμανοί συλλαμβάνουν όσους Εβραίους της ουκρανικής πρωτεύουσας Κίεβο μπορούν να βρουν και τους εκτελούν στο φαράγγι του **Babi Jar**. Σύμφωνα με γερμανικούς υπολογισμούς τα θύματα αυτής της δολοφονικής επιχείρησης ανέρχονται σε 33.711.

Εκεί φάνηκε ότι η εξόντωση των Εβραίων δεν μπορεί να επιτευχθεί με τουφεκισμούς (κατά συνέπεια: έπρεπε να σχεδιαστεί μια **βιομηχανική εξόντωση**).



Σύνοδος της Wannsee

- 20 Ιανουαρίου 1942:

Σύνοδος της Wannsee / «Τελική Λύση» του εβραϊκού ζητήματος

- Reinhard Heydrich = Σχεδιασμός της **Τελικής Λύσης**
- Στη Σύνοδο της Wannsee δημιουργήθηκαν οι οργανωτικές-τεχνικές προϋποθέσεις για τη μεγαλύτερη **γενοκτονία** της παγκόσμιας ιστορίας.



Κεκαλυμμένη γλώσσα

- **Κεκαλυμμένη γλώσσα της γραφειοκρατίας:** Οι ευρωπαϊκές χώρες υπό την κυριαρχία των SS έπρεπε να «αποκαθαρούν» συστηματικά, οι Εβραίοι «να χρησιμοποιηθούν με κατάλληλο τρόπο στις ανατολικές περιοχές», ενώ είχε συνυπολογιστεί ότι σ' αυτή τη διαδικασία, «δίχως αμφιβολία ένα μεγάλο μέρος θα εκλείψει λόγω φυσικών αιτίων»...



Περαιτέρω πληροφορίες

- <http://www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/dossier-nationalsozialismus/39556/shoah-und-antisemitismus?p=all>
- <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005143>





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μέρος I *Το Ολοκαύτωμα*

iii. Η βιομηχανία εξόντωσης

Η πύλη του Άουσβιτς («Η εργασία απελευθερώνει»)



Bundesarchiv, Bild 183-32279-007
Foto: o. Ang. 11. August 1955

Bundesarchiv, Bild 183-32279-007 / CC-BY-SA 3.0

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/t/humb/1/11/Bundesarchiv_Bild_183-32279-007%2C_KZ_Auschwitz%2C_Eingang.jpg/455px-Bundesarchiv_Bild_183-32279-007%2C_KZ_Auschwitz%2C_Eingang.jpg



1^ο Στρατόπεδο Συγκέντρωσης (ΚΖ)

1933 Οικοδόμηση του πρώτου στρατοπέδου συγκέντρωσης (ΚΖ)

- Ξεκινά η δημιουργία του πρώτου στρατοπέδου συγκέντρωσης στο Νταχάου, στα περίχωρα του Μονάχου. Κατά κύριο λόγο κρατούνται και κακοποιούνται εκεί σε πρώτη φάση μέλη και στελέχη των εργατικών κομμάτων.
 - Κεκαλυμμένη γλώσσα: οι έγκλειστοι βρίσκονται σε «κράτηση προστασίας».
- Αρχικά κομμουνιστές, σοσιαλδημοκράτες, εκδότες - αργότερα ιερείς, Σίντι και Ρομά, Εβραίοι, ομοφυλόφιλοι, Πολωνοί, διανοητικά και σωματικά ανάπηροι



Επιχείρηση ευθανασίας

- Σεπτέμβριος 1939 **Επιχείρηση ευθανασίας**

Ο Χίτλερ διατάσσει τη δολοφονία διανοητικά αναπήρων και ψυχικά ασθενών – πρόκειται για τη λεγόμενη επιχείρηση ευθανασίας („Aktion T4“). Συνολικά δολοφονήθηκαν 80.-90.000 άνθρωποι με δηλητηριώδη αέρια.



Ευθανασία

- Προπαγάνδα εναντίον ανθρώπων με σωματική και διανοητική αναπηρία

(Αφίσα μιας φασιστικής έκθεσης περί «φυλετικής υγιεινής» με την επιγραφή: «Φέρεις κι εσύ το βάρος. Ένας κληρονομικά ασθενής στοιχίζει μέχρι το εξηκοστό έτος της ζωής του 50.000 Μάρκα». Πηγή: [Volk und Rasse](#), *Illustrierte Monatszeitschrift für deutsches Volkstum [sic!]*, hg. v. Heinrich Himmler und Richard Walther Darré, Nr. 10, 1936)

- <http://i.imgur.com/q6vFJYs.jpg>



Άουσβιτς

27.04.1940

Δημιουργία του στρατοπέδου συγκέντρωσης στο Άουσβιτς

Ο Himmler δίνει εντολή για δημιουργία ενός στρατοπέδου συγκέντρωσης κοντά στην πολωνική κωμόπολη **Oswiecim**, η οποία από τις γερμανικές δυνάμεις κατοχής αποκαλείται Άουσβιτς.

- Μαζί με ένα στρατόπεδο που οικοδομήθηκε το 1941 στο γειτονικό Birkenau δημιουργήθηκε εδώ **το μεγαλύτερο γερμανικό στρατόπεδο εξόντωσης**
- Στο Άουσβιτς-Μπίρκεναου δολοφονήθηκαν ανάμεσα στους 1,2 και 1,6 εκατομμύρια άνθρωποι, κυρίως Εβραίοι.



Δοκιμαστική χρήση αερίων

- 03.09.1941

«δοκιμαστική χρήση αερίων» στο Άουσβιτς

Στο στρατόπεδο του Άουσβιτς για πρώτη φορά δολοφονούνται «δοκιμαστικά» σοβιετικοί αιχμάλωτοι πολέμου και άρρωστοι κρατούμενοι με **Κυκλώνιο Β (Zyklon B)**. Σύμφωνα με δηλώσεις του διοικητή του στρατοπέδου Höss σε μία ακόμη «δοκιμαστική χρήση αερίων», πιθανώς επίσης το Σεπτέμβριο, δολοφονήθηκαν 900 σοβιετικοί αιχμάλωτοι πολέμου.



Zyklon B

- Κυκλώνιο Β-τοξικό αέριο
- Zyklon B Gas Canister and Crystals - Majdanek Concentration Camp - Lublin – Poland
- [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2e/Zyklon_B_Gas_Canister_and_Crystals - Majdanek Concentration Camp - Lublin - Poland.jpg/800px-Zyklon B Gas Canister and Crystals - Majdanek Concentration Camp - Lublin - Poland.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2e/Zyklon_B_Gas_Canister_and_Crystals_-_Majdanek_Concentration_Camp_-_Lublin_-_Poland.jpg/800px-Zyklon_B_Gas_Canister_and_Crystals_-_Majdanek_Concentration_Camp_-_Lublin_-_Poland.jpg)



Τα ντουζ που χρησιμοποιούνταν ως θάλαμοι αερίων

- Foto: imago/sepp
spiegl
- <http://www.berliner-kurier.de/image/view/2015/8/1/31648080,34813137,highRes,maxh,480,maxw,480,imago61011304h.jpg>



Τα ντουζ που χρησιμοποιούνταν ως θάλαμοι αερίων 2

- Θάλαμος αερίων στο πρώην στρατόπεδο θανάτου Bernburg
- Φωτό: Gedenkstätte Bernburg
- <http://www.zug-der-erinnerung.eu/Bilder/gaskammer.jpg>



Μεταφορές κρατουμένων

- 16.10. - 04.11.1941

Αρχή της **μεταφοράς κρατουμένων** από τη Γερμανία, την Αυστρία και το «Προτεκτοράτο».

Κρατούνται προσωρινά σ' ένα Γκέτο στην πόλη Lodz στην κατεχόμενη Πολωνία. Αυτό το πρώτο κύμα περιλαμβάνει σχεδόν 20.000 ανθρώπους.

- 08.11.41 - 25.01.1942 δεύτερο κύμα μεταφοράς κρατουμένων

Με 23 τρένα περίπου 23.000 Εβραίοι από τη Γερμανία μεταφέρονται «ανατολικά». Μερικοί κρατούμενοι εκτελούνται, οι περισσότεροι στοιβάζονται προσωρινά σε Γκέτο.



Στρατόπεδα εξόντωσης

Δημιουργούνται περαιτέρω στρατόπεδα εξόντωσης.

Ορισμένα από αυτά:

- **Auschwitz – Birkenau**
- **Bergen-Belsen**
- **Buchenwald**
- **Dachau**
- **Mauthausen**
- **Chelmno/Kulmhof**
- **Belzec**
- **Sobibor**
- **Treblinka**



Σύνοδος της Wannsee

- 20.01.1942

Σύνοδος της Wannsee

«Τελική Λύση» του εβραϊκού ζητήματος στην Ευρώπη

- Ο Heydrich συναντάται με εκπροσώπους των εμπλεκόμενων υπουργείων σε μία βίλα στη Wannsee του Βερολίνου.
- Ο Heydrich παρουσιάζει το σχέδιό του για τη γενοκτονία των Εβραίων της Ευρώπης. Υπολογίζει τους Εβραίους που «εμπλέκονται στην Τελική Λύση» (= **κεκαλυμμένη γλώσσα**) σε 11 εκατομμύρια.



Μεταφορές κρατουμένων στην Ευρώπη

- 27.03. - 28.06.1942
Ξεκινά η μεταφορά κρατουμένων από τη Γαλλία
- 22.07.1942
Μεταφορά κρατουμένων από το Γκέτο της Βαρσοβίας
- **15.3.1943 Μεταφορά των Εβραίων κατοίκων της Θεσσαλονίκης**
- 16.10.1943
Επιχείρηση εκκαθάρισης στη Ρώμη και μεταφορές κρατουμένων.
- 15.05.1944
Αρχή της μαζικής μεταφοράς των Εβραίων της Ουγγαρίας



Σίντι και Ρομά

- 29.1.1943

Μεταφορά των Σίντι και Ρομά

Η υπηρεσία εθνικής ασφάλειας, η γερμανική αστυνομία και τα SS, διατάσσουν τη σύλληψη όλων των Σίντι και Ρομά που διαμένουν στη Γερμανία και στις κατεχόμενες περιοχές και τον εγκλεισμό τους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Το πρώτο κύμα Σίντι και Ρομά από τη Γερμανία φτάνει στις 26 Φεβρουαρίου στο Άουσβιτς.



Γκέτο της Βαρσοβίας

- 16.02.1943

Διάταγμα για τη διάλυση του Γκέτο της Βαρσοβίας

- 19.04.1943

Εξέγερση στο Γκέτο της Βαρσοβίας

Γερμανικές αστυνομικές δυνάμεις που επιχειρούν να συγκεντρώσουν τους ανθρώπους με σκοπό τη μεταφορά τους, συναντούν ισχυρή ένοπλη αντίσταση. Έτσι ξεκινά η εξέγερση στο Γκέτο της Βαρσοβίας. Στα μέσα Μαΐου καταστέλλεται από τη γερμανική αστυνομία και τα SS.



Εξέγερση στην Treblinka

- 02.08.1943 Εξέγερση στην Treblinka
Ένοπλη αντίσταση των Εβραίων στο στρατόπεδο εξόντωσης της Treblinka ενόψει της επικείμενης κατάργησης του στρατοπέδου και της επαπειλούμενης δολοφονίας τους. 70-150 από τους περίπου 700 κρατούμενους καταφέρνουν να δραπετεύσουν.



Τα πρώτα σοβιετικά στρατεύματα

- **27.01.1945**

Τα πρώτα σοβιετικά στρατεύματα εισέρχονται στο Άουσβιτς

Βρίσκουν 7.000 εναπομείναντες αρρώστους και εξαντλημένους κρατούμενους. Σύμφωνα με διάφορους υπολογισμούς στο Άουσβιτς δολοφονήθηκαν 1,2 ως 1,6 εκατομμύρια άνθρωποι, ανάμεσά τους περισσότερο από ένα εκατομμύριο Εβραίοι–γυναίκες, άνδρες και παιδιά.



Οι πορείες θανάτου

«Χιλιάδες κρατούμενοι έχασαν τη ζωή τους από τα ιατρικά και διατροφικά πειράματα που δοκιμάστηκαν επάνω τους [στα στρατόπεδα συγκέντρωσης]. Όταν το Μέτωπο πλησίαζε στα ανατολικοευρωπαϊκά στρατόπεδα συγκέντρωσης ο Χίμλερ διέταξε την μεταφορά των κρατουμένων προς τα δυτικά, ανέστειλε τις εκτελέσεις με αέρια και έδωσε εντολή για την εκταφή των εκτελεσθέντων σε προηγούμενες φάσεις και αποτέφρωση των σορών. Σε αυτές πορείες προς τη Δύση κατά τους τελευταίους μήνες πέθαναν αμέτρητοι κρατούμενοι από εξάντληση και επιδημίες.» (Müller, Helmut u.a.: Deutsche Geschichte in Schlaglichtern. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich; Meyers Lexikonverlag: 293)



Μνημείο για την πορεία θανάτου

- Μνημείο για την πορεία θανάτου από το στρατόπεδο συγκέντρωσης Νταχάου προς το νότο, τον Απρίλιο του 1945.
- Ανεγέρθηκε το 1989
- Hubertus von Pilgrim
CC BY-SA 3.0



https://de.wikipedia.org/wiki/Todesmarsch_von_KZ-Haftlingen#/media/File:Todesmarsch_Krailling.jpg



Buchenwald και Bergen-Belsen

- **05. - 06.04.1945**

KZ Buchenwald

Πάνω από 28.250 κρατούμενοι απομακρύνονται από το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μπούχενβαλντ. 7-8.000 ακόμη δολοφονούνται. Στις 11 Απριλίου το Μπούχενβαλντ απελευθερώνεται από αμερικανικά στρατεύματα.

- **15.04.1945**

Βρετανικά στρατεύματα εισέρχονται στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Bergen-Belsen

Βρίσκουν 60.000 κρατούμενους που άφησαν πίσω τους οι Γερμανοί, οι περισσότεροι από αυτούς με επισφαλή την κατάσταση της υγείας τους. 28.000 πεθαίνουν μέσα στις επόμενες εβδομάδες από τις κακουχίες που είχαν υποστεί.



Πόλεμος και Ολοκαύτωμα

- Για το θέμα Πόλεμος και Ολοκαύτωμα βλ.
- <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/der-zweite-weltkrieg/199409/krieg-und-holocaust>



Το τέλος

- **30.04.1945**

Το τέλος του Χίτλερ

Σοβιετικά στρατεύματα φτάνουν στην Πλατεία Πότσνταμ και στη Weidendammer Brücke στο κέντρο του Βερολίνου. Ο Χίτλερ αυτοκτονεί στο «καταφύγιο του Φύρερ» («Führerbunker»).

- **08.05.1945**

Η Γερμανία συνθηκολογεί





Μέρος II *Η μνήμη του Ολοκαυτώματος*

i. Ορισμός «Ολοκαύτωμα»

Ολοκαύτωμα και Shoah

- Οι έννοιες **Ολοκαύτωμα** και **Shoah** αναφέρονται με τη στενή έννοια στη γενοκτονία έξι εκατομμυρίων Εβραίων κατά την περίοδο του εθνικοσοσιαλισμού.
- Σε μια πιο ευρεία έννοια ο όρος Ολοκαύτωμα περιλαμβάνει και τη συστηματική δολοφονία Σίντι, Ρομά, Jenisch και άλλων ομάδων που χαρακτηρίζονται ως αθίγγανοι, αναπήρων, μαρτύρων του Ιεχωβά και ομοφυλοφίλων, αλλά και Πολωνών διανοουμένων, Ρώσων αιχμαλώτων πολέμου και μελών άλλων εθνικών ομάδων, κυρίως Σλάβων.



Ο όρος „Auschwitz“

Μαζί με τις έννοιες Ολοκαύτωμα και Shoah υπάρχει και ο όρος: Άουσβιτς

- «Ο πολιτογραφημένος συλλογικός όρος «Άουσβιτς» χρησιμοποιείται σχεδόν ως ταυτόσημος με την έννοια Ολοκαύτωμα που καθιερώθηκε αργότερα. Στην πραγματικότητα όμως δεν περιλαμβάνει μόνο την μοίρα των Εβραίων. Ως σχήμα *Pars pro toto* υπονοεί τη σύνθετη διαδικασία εξόντωσης ως σύνολο». (Jürgen Habermas 1999:44)



Πολιτικής εξόντωσης

«Με την έννοια Ολοκαύτωμα μπορεί να περιγραφεί το σύνολο της πολιτικής εξόντωσης των εθνικοσοσιαλιστών εναντίον όλων των ομάδων θυμάτων. Σαφές είναι ότι στα μέτρα καταπίεσης και εξόντωσης εναντίον του εβραϊκού πληθυσμού θα πρέπει να αποδοθεί ιδιαίτερη σημασία –και λόγω των τεράστιων διαστάσεών τους.» (Feuchert, Sascha: Holocaust-Literatur Auschwitz. Reclam, Stuttgart 2000: 15).



Η μεταφορά «Ολοκαύτωμα»

- Μόλις από το τέλος της δεκαετίας του 1970 ο όρος ή καλύτερα: η **μεταφορά «Ολοκαύτωμα»** χρησιμοποιείται στην ΟΔΓ ως χαρακτηρισμός για την εθνικοσοσιαλιστική γενοκτονία.
- Έναυσμα: η ομώνυμη αμερικανική τηλεοπτική σειρά (22. – 26 Ιανουαρίου 1979)
- Στον αγγλοσαξονικό χώρο η έννοια ήταν πολιτογραφημένη ως μεταφορά για τη δολοφονία των Εβραίων ήδη πριν από την εν λόγω σειρά.





Μέρος II *Η μνήμη του Ολοκαυτώματος*

**ii. Διαχείριση του παρελθόντος στη
Γερμανία**

Νομικές διαστάσεις

- Δίκες της Νυρεμβέργης (1945 + 1948)
- Εικονικές δίκες στη ΓΛΔ
- ΟΔΓ – Παρεμπόδιση μιας ουσιαστικής δίωξης των δραστών από πρώην μέλη του ναζιστικού κόμματος που βρίσκονταν ακόμη στο δικαστικό σώμα και στη διοίκηση.
 - Ιδιώτες όπως ο Simon Wiesenthal αναζητούν ναζί οι οποίοι πέρασαν στην παρανομία
- Από το 1958 η δυτικογερμανική δικαιοσύνη διώκει τα ναζιστικά εγκλήματα (Ίδρυση της «Κεντρικής δικαστικής διοίκησης για την εξιχνίαση ναζιστικών εγκλημάτων»)



Δίκη κατά του Adolf Eichmann

- 1961: **Δίκη κατά του Adolf Eichmann** στην Ιερουσαλήμ (Ο σχεδιασμός και οι διοικητικοί μηχανισμοί του Τρίτου Ράιχ έρχονται στο φως+ Ψυχολογία των δραστών— παρατηρήτρια της δίκης η **Hannah Arendt** γράφει το «**Ο Άιχμαν στην Ιερουσαλήμ: η κοινοτοπία του κακού**» („**Banalität des Bösen**“). Ο Eichmann απαγχονίστηκε το 1962.



Δίκες του Άουσβιτς

- Το 1963 ξεκινούν οι **Δίκες του Άουσβιτς** στη Φρανκφούρτη (σοκαριστικές μαρτυρίες + ευρεία κάλυψη από τα ΜΜΕ ευαισθητοποιούν μεγάλο μέρος του γερμανικού πληθυσμού σχετικά με τα ναζιστικά εγκλήματα). Εντείνεται η συζήτηση σχετικά με την πολιτική του «οριστικού τέλους» (κλείσιμο του παρελθόντος).
- 1975-1981 Οι δίκες στο Düsseldorf κατά προσωπικού (μέλη SS) του στρατοπέδου συγκέντρωσης **Majdanek** (διεθνείς διαμαρτυρίες για τις χαμηλές ποινές)



Πολιτική διάσταση

- 1965 Συζήτηση στο κοινοβούλιο σχετικά με την παραγραφή
- 1969 Αίρεται η παραγραφή για τα εγκλήματα της δολοφονίας και της γενοκτονίας.
- «Πολιτική της αποκατάστασης» („**Wiedergutmachungspolitik**“) από την εποχή του Adenauer (ψήγματα συλλογικής αποζημίωσης)
- Αποζημιώσεις
 - Απορρίπτονται από γερμανούς ακροδεξιούς
 - Από πολλούς Ισραηλινούς δέχονται κριτική ως «χρήματα αίματος»



Γονυκλισία του Willy Brandt

- 1970 Γονυκλισία του **Willy Brandt** στην Πολωνία μπροστά από το μνημείο για τα θύματα της εξέγερσης του Γκέτο της Βαρσοβίας. Χάλκινη αναμνηστική πλάκα

Πηγή:

<https://www.youtube.com/Watch?v=2rdiUDJYMwM>

https://de.wikipedia.org/wiki/Kniefall_von_Warschau#/media/File:Willy_Brandt_Square_02.jpg



Helmut Schmitt - Helmut Kohl

- Το 1977 ο Helmut Schmitt ως πρώτος καγκελάριος της ΟΔΓ επισκέπτεται το στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς/Μπίρκεναου
- Το 1985 κοινή επίσκεψη του προέδρου των ΗΠΑ Ronald Reagan και του καγκελαρίου Helmut Kohl στο νεκροταφείο του Bitburg.
 - Κριτική: στο νεκροταφείο δεν είναι θαμμένοι μόνο αμερικανοί στρατιώτες αλλά και μέλη των ένοπλων SS.
- Το 1988 η αμφιλεγόμενη ομιλία του προέδρου της βουλής Philipp Jenninger για την 50ή επέτειο των πογκρόμ της 9. Νοεμβρίου 1938 τον οδηγεί σε παραίτηση.



Ιστορικό επίπεδο

- 1986/7 Διαμάχη των ιστορικών
 - Συζήτηση πάνω στην θέση που επέχει η εθνικοσοσιαλιστική πολιτική εξόντωσης των Εβραίων σε μια ιστορική εικόνα της ΟΔΓ, η οποία υποτίθεται ότι πρέπει να εξασφαλίζει την εθνική ταυτότητα.
 - Κριτική του **Jürgen Habermas** σε τέσσερεις ιστορικούς, οι οποίοι επιδίωκαν να σχετικοποιήσουν και συνακόλουθα να απαλύνουν το Ολοκαύτωμα για να προσδώσουν στην ΟΔΓ μια δεξιά-συντηρητική εθνική ταυτότητα



Θέση της μοναδικότητας

- Ο Habermas υποστηρίζει τη «θέση της μοναδικότητας».
- Καταδικάζει τη «θεωρία του ολοκληρωτισμού» (με την οποία οι συντηρητικοί επιχειρούσαν να εξισώσουν ουσιαστικά την εθνικοσοσιαλιστική δικτατορία με την κομμουνιστική εξουσία)



Συλλογική ευθύνη

- 1996 Θέση του ιστορικού Daniel Goldhagen (Συλλογική ευθύνη).
 - Εξηγεί την παθητική στάση των περισσότερων Γερμανών απέναντι στο Ολοκαύτωμα ως βαθιά ριζωμένο αντισημιτισμό και ως κατά βάση συναίνεση στο πρόγραμμα εξόντωσης των εθνικοσοσιαλιστών



Ψυχαναλυτικό επίπεδο

- Τραυματική εμπειρία για τους επιζώντες
 - Μετατραυματική διαταραχή (γερμ.:PTBS)
 - Ο ψυχίατρος και ψυχαναλυτής William Niedeland καθιέρωσε κατά τη δεκαετία του '60 τον όρο «Σύνδρομο του επιζώντος»
- 1967 – Ανάλυση της γερμανικής κοινωνίας από τους Alexander και Margarete Mitscherlich: *Die Unfähigkeit zu Trauern* («Η ανικανότητα για το πένθος»)
- Alice Miller: Μελέτες για την αυταρχική εκπαίδευση
- Δεκαετία του '80 – ψυχαναλυτικά συνέδρια (αυξημένο ενδιαφέρον για το θέμα)





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μέρος III **Μορφές της μνήμης**

Ταινίες και λογοτεχνία

- Οι ταινίες έχουν την ικανότητα να σκηνοθετούν μνήμες
 - Παραπομπή στο σεμινάριο «Ο 20ός αιώνας στον κινηματογράφο» και στην ταινία „Hannah Arendt“ της Margarethe von Trotta που προβλήθηκε στο πλαίσιό της.
- Η λογοτεχνία επίσης μπορεί να είναι μία μορφή μνήμης
 - Παραπομπή στο σεμινάριο «Ιστορία λογοτεχνίας του 20ού αιώνα» και στα λογοτεχνικά κείμενα τα σχετικά με το θέμα που εξετάστηκαν εκεί.
- Συζήτηση πάνω στο ποίημα **Die Todesfuge** του Paul Celan
- http://www.lyrikline.org/de/gedichte/todesfuge-66#.VaKHFV_tmko



Μνημεία και μουσεία

- Πολυάριθμα **μνημεία** και **μουσεία** σε όλον τον κόσμο (π.χ. Το σπίτι της Άννας Φρανκ στο Άμστερνταμ)
- **Πρωτοβουλίες** και **οργανώσεις** – Συμβολή στον πολιτισμό μνήμης του Ολοκαυτώματος
- Ο σημαντικότερος **τόπος μνήμης** είναι η Yad Vashem στην Ιερουσαλήμ (Αλέα των Δικαίων ανάμεσα στους λαούς)
 - <http://www.yadvashem.org/>
- Στη Γερμανία (και στις τότε κατεχόμενες από τους Γερμανούς περιοχές) τόποι μνήμης στους χώρους των πρώην στρατοπέδων συγκέντρωσης (π.χ. Άουσβιτς-Μπίρκεναου)



Μνημείο στο Βερολίνο

- Μνημείο για τους δολοφονημένους Εβραίους στο Βερολίνο



- https://de.wikipedia.org/wiki/Denkmal_f%C3%BCr_die_ermordeten_Juden_Europas#/media/File:Holocaust-Mahnmal_Berlin_2006.jpg
- K. Weisser
- CC BY-SA 2.0 de



Ημέρες μνήμης

- Από το 1996 η 27 Ιανουαρίου είναι *Ημέρα μνήμης για τα θύματα του εθνικοσοσιαλισμού*.
- Από το 2006 η ίδια ημερομηνία θεσπίζεται ως *Ημέρα της μνήμης για τα θύματα του Ολοκαυτώματος* (Απόφαση των Ηνωμένων Εθνών (UN)).
- 9 Νοεμβρίου ακόμη μια ημέρα μνήμης για τα θύματα του εθνικοσοσιαλισμού (με σημείο αναφοράς το πογκρόμ του Νοεμβρίου)



Μνημείο στο Βερολίνο για τους Σίντι και Ρομά

- Μνημείο στο Βερολίνο για τους Σίντι και Ρομά της Ευρώπης που δολοφονήθηκαν επί εθνικοσοσιαλισμο.
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0b/Mahnmal_f%C3%BCr_Sinti_und_Roma_2012-10-26_01.jpg/800px-Mahnmal_f%C3%BCr_Sinti_und_Roma_2012-10-26_01.jpg
- Rolf Krahl
- CC BY-SA 3.0 DE



Εργασία πρότζεκτ των φοιτητών

- Πρότζεκτ: η εβραϊκή κοινότητα στη Θεσσαλονίκη και το Ολοκαύτωμα
 - Ιστορία, αρχιτεκτονική, τόποι μνήμης και μνημεία
 - Επίσκεψη στο Εβραϊκό Μουσείο





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία- Links

- <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005143>
- <http://www.deutschesgeschichten.de/zeitraum/themaindex.asp?KategorieID=1003&InhaltID=1638>
- <http://www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/dossier-nationalsozialismus/39556/shoah-und-antisemitismus?p=all>
- <http://www.yadvashem.org/>
- <https://www.youtube.com/Watch?v=2rdiUDJYMwM>
- <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/der-zweite-weltkrieg/199409/krieg-und-holocaust>



Βιβλιογραφία

- Appel, Marta: Die reine, unvermischte germanische Rasse? In: Studt 1999:172f.
- Arndt, Ino: Die „Endlösung“ der Judenfrage. In: Studt 1999:176-180.
- Bastian, Till: „Probelauf“ einer Vernichtungsmaschinerie – die „Aktion T 4“. In: Studt 1999:183-185.
- Dwork, Deborah: Das Vernichtungslager Belzec. In: Studt 1999:180-183.
- Feuchert, Sascha (Hg.): Holocaust-Literatur Auschwitz. Stuttgart, Reclam, 2000



Βιβλιογραφία 2

- Friedländer, Saul: Der alltägliche Terror. In: Studt 1999:170-172.
- Kwiet, Konrad: Der gelbe Stern. In: Studt 1999:173-176.
- Müller, Helmut u.a.: Deutsche Geschichte in Schlaglichtern. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Meyers Lexikonverlag
- Parry, Christoph: Menschen, Werke, Epoche, Ismaning 1997
- Schulze, Hagen: Kleine Deutsche Geschichte, München 1996
- Studt, Christoph (Hrsg.): Die Deutschen im 20. Jahrhundert, München, 1999



Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Prof. Dr. Eleni Georgoroulou. Prof. Dr. Ioannis Pagkalos. «Πολιτισμός II. Το Ολοκαύτωμα και η μνήμη του ». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS476/>



Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».



Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

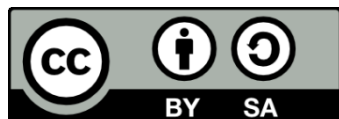
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>





Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: <Anastasios Kotzakotzidis>
Θεσσαλονίκη, <4/9/2015>



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

